

JULIUS MLČOCH

Šéf pohřebního ústavu

Julius Mlčoch pracuje v pohřebnictví už třidvacet let. Od roku 1993 je ředitelem Pohřebního ústavu hlavního města Prahy, největšího v zemi. Působil v předsednictvu Sdružení pohřebnictví a v letech 1998 až 2008 byl jeho předsedou. Je členem pracovní komise, která na ministerstvu pro místní rozvoj připravuje novelu zákona o pohřebnictví. Jeho dcera také pracuje v oboru.

Zdá se mi, že neumíme truchlit jako dřív

„Když jsem byl kluk a zemřela mi babička, máma mi našila na rukáv černou pásku a nikdo o tom nediskutoval,“ vzpomíná Julius Mlčoch.

Odchod na onen svět bývá považován za poslední společenskou událost v životě člověka. Češi si však na pohřební rituály příliš nepotrpí. Až třetina ze 110 tisíc lidí, kteří u nás ročně umírají, odchází bez rozloučení v obřadní síni. „Citlivějším pozůstalým může tohle nerozloučení později způsobit psychické potíže,“ varuje ředitel pražského pohřebního ústavu a legenda v oboru Julius Mlčoch.

O tom, že přibývá pohřbů bez obřadu, se mluví už léta. Děje se to i v jiných zemích, nebo je to česká specialita?

Pozorujeme to už od sklonku devadesátých let minulého století a opravdu můžeme mluvit o českém specifiku. Pozůstalí přišli na to, že peníze na pohřeb lze využít jinak, z jejich pohledu užitečněji. Když jsem se ptal kdekoliv na Západě, pohřeb bez rozloučení neznali. Třeba v Německu nebo severských zemích vypravují obecní úřady pohřby i bezdomovcům. Bez obřadu končí jen histologické zbytky člověka.

Myslíte pozůstatky těch, kteří dali svoje tělo do služeb vědy?

Ano a sepsali o tom smlouvu. V ní vyjádřili souhlas s tím, že jejich tělo poslouží například při výuce studentů medicíny. Většinou se jedná o lidi, co nikoho neměli.

Ovšem ne vždy se pozůstalí snaží na nebožtíkovi ušetřit. Znam příklady, kdy si dotyčný výslovně žádný oficiální rituál nepřál.

Pak to musíme samozřejmě respektovat, jakkoliv je to těžko pochopitelné.

Proč? Někteří lidé se raději rozloučí se zemřelým vlastním způsobem. Třeba tak, že rozsypou jeho popel pod oblíbený strom na zahradě. To pro vás není dost důstojné?

Chápu to. Podle nového občanského zákoníku si o podobě svého pohřbu každý rozhoduje sám. A teprve potom do toho může mluvit manželka nebo děti. Dřív to takto stanoveno nebylo. Když si někdo přeje rozptýlit zpopelněné ostatky na vlastní zahradce nebo si tam postavit urnu, proč ne. Pokud to ale chce udělat na veřejném místě, například v lese nebo u řeky, měl by podle zákona získat souhlas majitele nebo správce povodí. I když neznám nikoho, kdo by si něco takového vyřizoval.

Je to podle vás plnohodnotný obřad?

Pozůstalí to jako obřad pojmu. Ani ve světě není žádnou zvláštností, že si někdo přeje ostatky zakopat a nad nimi zasadit strom. V pražských Ďáblicích, pokud vím, mají Les vzpomínek, kde se popel vysype do jamky pod stromem a symbolicky se spojí s jeho kořeny.

Česko je známé vysokým počtem kremací, končí tak zhruba 80 procent nebožtíků. Neupadá tím význam hřbitova?

To si nemyslím. Vždyť řada lidí na hřbitov ukládá urny. Připouštím, někteří pozůstalí skutečně už nechtějí mít hrob, ale podle mého názoru to není správné. Historicky se vždycky chodilo truchlit na nějaké místo. A třeba u Židů vůbec nepřipadá v úvahu, že by neměli hrob.

Berete alternativní pohřebnictví jako konkurenci?

Vůbec ne. Tak jako každý upřednostňujeme jiné šaty, máme také odlišné představy o vlastním konci. Nechci nikomu sahat do svědomí, ale mám pocit, že naši předkové prožívali truchlení daleko víc. Když jsem byl kluk a zemřela mi babička, máma mi našila na rukáv černou pásku a nikdo o tom nediskutoval. Viděla jste teď po Praze někoho s černou páskou?

Neviděla, ale namítla bych vám, že truchlit lze, aniž by o tom muselo okolí vědět. Ne každý chce dávat smutek na odív.

Tomu rozumím, ale ta černá páska byla právě signálem pro veřejnost. Její nositel tak dával okolí na srozuměnou, že zrovna prožívá něco smutného. Bylo to znamení, kterým sděloval – teď mě neobtěžuj, nevyprávěj mi vtipy, protože já se smát nebudu. Židé mají ze stejného důvodu zvyk poškodit si nějak oděv, natrhnout klopou. Tradice a zvyklosti nás snáze provedou obtížnou životní situací. Dnes už veškerý manuál o pohřbu můžete najít na internetu. Třeba, že smuteční kytice musí mít vždy sudý počet květin, na rozdíl od všech ostatních.

Jenže dnešní společnost je úplně jiná než dřív, není čas rozvolnit některá striktní pravidla?

Řekl bych, že benevolence je v pohřebnictví až dost. Dnes už není předpis ani na to, jak dlouho držet smutek, což přiznává i expert na etiketu Ladislav Špaček. A rozdíly jsou patrné napříč republikou. Například v Praze se uskuteční až 97 procent pohřbů kremací, zatímco na venkově ještě dost upřednostňují pohřby do země. A třeba na Moravě máte vesnice, kde neexistuje, aby hrob kopal hrobník, protože to zajišťuje rodina. Rakev do něj také spouští výhradně příbuzní. Poslední dobou přibýlo i rozloučení v kostele. Pohřebnictví neustrnulo, vyvíjí se.

Vím, nebožtíci se dnes dokonce balzamují, ženy se do rakve malují a foukají jim vlasy.

V připravované novele zákona o pohřebnictví se klade důraz na vyšší hygienické zaopatření zemřelých. Je správné, aby byl nebožtík vypraven na svou poslední cestu upravený. Kosmetika se už dělá běžně. Tělo se vždycky musí obléknout, umýt, nalíčit, ale někdy to nestačí. Při tanatopraxi neboli konzervaci se zpomalí rozkladné procesy, vyčerpají se tělní tekutiny a nahradí se roztokem, který dokáže probarvit tvář. Jen výjimečně, například při transportu nebožtíka do vzdálenější ciziny, se sáhne i k balzamací, kdy se použije vyšší procento formaldehydu.

V posledních letech vznikly dvě nové profese – průvodce pozůstalých a průvodce umírajících. Mají podle vás budoucnost?

Dříve na veškeré duchovno stačil f ar ár, ale někteří lidé takovou službu ocení. Umírajícím se neudělují nějaké rady, jde o to s nimi promluvit. Připravít je na blížící se konec, najít něco, k čemu se mohou upnout, když nejsou věřící. Smrt u nás stále málem štítivě vytěšňujeme, přitom patří k životu. Dnešní společnost je orientovaná na výkon, na úspěch, mottem je užívat si života. Jeho konec pořád někam odsouváme. Není náhodou, že skoro 80 procent lidí umírá v nemocnicích.

A máte nějakou radu pro ateisty?

K čemu se oni mohou upnout ve své poslední hodině?

I nevěřící na konci zjistí, že mu něco chybí, něco, co mu ani blízcí nenahradí. Každý potřebuje nějakou víru. Ačkoliv jsem původní profesí technik, který si věci rád racionálně zdůvodňuje, v průběhu života dospívám k poznání, že všechno se nedá změřit ani spočítat. Neurolog zná mozek na milimetry. Přesně ví, co se v něm děje při klinické smrti, kdy už srdce nepracuje, ale jednotlivá mozková centra se teprve pomalu vypínají. Jenže víme spolehlivě, co následuje potom? Vrátil se už někdo z onoho světa, aby nám o tom poreferoval?

Teolog Tomáš Halík zavedl pro ty, co nevěří v Boha, ale nevyklučují, že existuje něco mezi nebem a zemí, pojem „něcisté“. Jste tedy „něcista“?

Myslím, že NĚCO existuje. Když jsem se setkal s Helenou Zelenkovou ze společnosti Otevřené srdce, měl jsem dojem, že se setkávám s bohyní. Její maminku povolávali k umírajícím a ona je zbavovala bolesti. Tyto schopnosti se dědí. Helena šestkrát přežila svou klinickou smrt, šestkrát se odkudsi vrátila. Jsem přístupný přijmout i věci, které nikdy nepochopím.

Vyhovíte i netradičním přáním klientů?

Pokud přijde hinduista a bude chtít zpopelnit na hranici, tak mu nevyhovíme, jelikož to není v souladu s naším právním řádem. Jinak máme pro národní specifika pochopení. Například při vietnamských pohřbech jsou pozůstalí zvyklí přinášet do obřadní síně zesnulému jídlo. Nebo zapalují spousty vonných svíček, takže se pak musí hodiny větrat. Ve Strašnicích končil jeden čínský pohřeb tím, že pozůstalí zapálili pytel peněz. Bůhví jestli byly pravé. Na zem rozhodili bouchací draky a z obřadu se ozvala kanonáda. Vedle zrovna probíhal jiný pohřeb, takže těm pozůstalým pak Číňané vyplatili odškodné.

Může si dnes člověk zajistit pohřeb podle vlastních představ už za života? Třeba je-li sám nebo nechce-li blízké zatěžovat?

Dnes už to jde. Nově existuje forma pojištění pohřebních výloh, takže si můžete všechno do detailů objednat. A lidé o to opravdu stojí. Vzpomínám si, že za mnou před lety chodil jeden pán a chtěl si zaplatit pohřeb, protože nikoho nemá. Já mu povídám: v zaplacení nevidím problém, potíže je v tom, že já se o vaší smrti nedozvím. Byl z toho zničený, ale nakonec jsme našli řešení. Všechno zaplatil, a jelikož využíval pečovatelskou službu, vrchní sestra se uvolila, že mi dá vědět, až zemře. Jak jsem ho viděl, říkám si, to bude během roku...

Dopadlo to, jak chtěl?

Ano, ale jak z něj ta tíha přemýšlení o svém konci spadla, přežil ještě deset let. Zemřel až loni. Každým rokem jsem takříkajíc prověřoval spojení. Vždycky před Vánocemi jsem volal té vrchní sestře. Ona mě ujistila, že je všechno při starém, tak jsme si popřáli hezké svátky. Pánovi nakonec přišlo na pohřeb pár lidí z domova důchodců, já jsem sehnal i místního faráře, zaplatilo se vykopání hrobu. Všechno měl do puntíku, jak si přál.

To je pěkná ukázka individuálního přístupu ke klientovi. Masově by to ale asi nešlo, že?

Samozřejmě že ne, ale teď zmíněné pojištění pohřbu umožňuje, aby si klient objednal služby podle svých představ. Vybere si určitý pohřební ústav, který pak všechno zajistí.

Vy už máte svůj pohřeb promyšlený, smím-li se zeptat?

Inu, teď jste mě tak trochu dostala. Asi bych upřednostnil normální rozloučení v obřadní síni. Něco zahrát, žádné velké řeči a zpopelnit. Pak uložit urnu do hrobu, kde leží moji rodiče. Podle východních náboženství odchází duše po cestách předků za nimi. Teď opět poněkud popírám své technické zaměření, ale člověk si musí budoucnost malovat v hezkých barvách. Důležité je odcházet vypořádán se všemi a zanechat po sobě – jak se říká – čistý stůl.

Ivana Karásková
redaktorka MF DNES